

Bakıdan Astanaya: Heydər Əliyevin Liderliyi Türk dünyasını formalaşdıran əsas amil kimi

1998 -ci il iyunun 9-da liderlərin iştirakı ilə Qazaxıstanın paytaxtı Astanada Türk Dövlətlərinin V Zirvə toplantısı keçirilib. Qazaxıstan Prezidenti Nursultan Nazarbayev'in ev sahibliyi etdiyi və Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev kimi çox böyük nüfuz sahibi dahi şəxsiyyətin iştirak etdiyi bu sammit regionun diplomatik mənzərəsində mühüm məqam oldu. Mədəni irs və ortaq dil əlaqələri fonunda liderlər əlaqələri gücləndirmək, əməkdaşlığı inkişaf etdirmək və qarşılıqlı inkişaf yollarını araşdırmaq üçün fikir mübadiləsi apardılar.

Qeyd edək ki, V Türk Sammitinin gündəliyinin formalaşmasında ümummilli lider Heydər Əliyev mühüm rol oynayıb. Türk xalqları arasında birliyin əhəmiyyətini dərk edən ulu öndər regional sabitliyi və rifahı təmin etmək üçün ortaq dəyər və maraqların istifadə oluna biləcəyi platformanı nəzərdə tuturdu. Onun pragmatizm və qarşılıqlı hörmətə əsaslanan diplomatik yanaşması bütün türk dünyasının liderləri arasında xoş rezonans doğurdu. Dahi insan Heydər Əliyevin türk dünyasında nüfuzu Azərbaycanın hüduqlarından çox-çox kənara çıxırdı. Ümummilli lider ortaq tarix, mədəniyyət və dillə birləşən türk xalqlarının gücünü və potensialını dərk edirdi və məhz Azərbaycan prezidentini olduğu müddətdə Türk birliyi yüksəliş mərhələsinə qədəm qoydu.

Astanada keçirilən sammitdə iqtisadi əməkdaşlıq, mədəni mübadilə və siyasi dialoq daxil olmaqla bir neçə əsas mövzu müzakirə edilib. Liderlər ticarətin liberallaşdırılması, investisiyaların təşviqi və infrastrukturun inkişafı üçün ortaq qərarlar üzərində fikir mübadiləsi aparıblar. Azərbaycan və Qazaxıstanın zəngin neft və qaz ehtiyatlarını nəzərə alaraq, xüsusilə enerji sahəsində əməkdaşlıq prioritet istiqamət kimi əsas götürülüb. Görüşün məntiqi nəticəsi kimi bəyannamə, Xarici İşlər Nazirləri Şurası yanında işləyəcək katiblik haqqında əsasnamə qəbul edildi. Növbəti zirvə görüşünün Bakıda keçirilməsi nəzərdə tutuldu.

Türk xalqlarını birləşdirən, ortaq bağları əks etdirən mədəni mübadilə gündəmdə mühüm yer tuturdu. Liderlər dil proqramları, akademik mübadilələr və birgə mədəni tədbirlər kimi diplomatiya təşəbbüslərini təşviq edərkən mədəni kimliyin qorunub saxlanması vacibliyini də vurğuladılar. Zirvə görüşü türk xalqları arasında birlik və həmrəylik hissini gücləndirməyə təkan verir.

Müzakirələrdə iqtisadi və mədəni əməkdaşlıqla yanaşı, siyasi dialoq da mühüm rol oynayıb. Liderlər regional təhlükəsizlik çağırışlarını və geosiyasi dinamikanı həll etməklə yanaşı, demokratik dəyərlərin, insan haqlarının və qanunun aliliyinin qorunmasına sadıq olduqlarını bir daha təsdiq etdilər. Açıq və konstruktiv dialoq apararaq sammit iştirakçıları etimad yaratmağa, fikir ayrılıqlarını həll etməyə və regional sabitliyi möhkəmləndirməyə çağırıdılar.

Türk Dövlətlərinin Astanada keçirilən 5-ci Zirvə Toplantısı gələcək əməkdaşlıq və tərəfdaşlığın əsasını qoyan bir sıra real nəticələr verdi. Liderlər ticarət, investisiya və enerji sahəsində əməkdaşlığa dair ikitərəfli sazişlər imzalayıb, iqtisadi əlaqələri dərinləşdirməyi və regionun resurslarından qarşılıqlı fayda üçün istifadə etməyi diqqətdə saxladılar. Mədəniyyətlərarası əlaqələri inkişaf etdirmək üçün birgə festivallar, dil proqramları və akademik mübadilələr kimi mədəni təşəbbüslər də V Zirvə görüşü ilə başlamışdır.

Bundan əlavə, Zirvə görüşü türk xalqları arasında siyasi əlaqələri gücləndirib, genişlənmiş diplomatik əməkdaşlığa və regional inteqrasiyaya yol açıb. Liderlər terrorizm, ekstremizm və transmilli cinayət kimi ümumi çağırışları həll etməklə yanaşı, çoxtərəfliyyə, sülhə və sabitliyə sadıq olduqlarını bir daha təsdiq etdilər. Zirvə görüşünün iştirakçıları həmçinin Hindistanda və Pakistanda nüvə sınaqları keçirilməsi ilə əlaqədar birgə bəyanat qəbul etdilər. Sənəddə iki ölkə nüvə silahı sınaqlarının qadağan edilməsi və bu silahın yayılması haqqında müqaviləyə dərhal qoşulmağa çağırılıb. Digər tərəfdən, sammit əməkdaşlıq və həmrəylik ruhunu aşılamaqla türk dünyasında davamlı birlik və tərəfdaşlıq mirası qoyub.

Astanada keçirilən Türk Dövlətlərinin 5-ci Zirvə görüşü müxtəlif mədəniyyətlər və millətlər arasında tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulmasında mayak rolunu oynayıb. Heydər Əliyevin və onun həmkarlarının uzaqqören rəhbərliyi ilə keçirilən sammit türk xalqlarını birlik, həmrəylik və qarşılıqlı hörmət əsasında bir araya gətirdi.

Türkdilli ölkələr uzun müddətdir ki, problemlərin həllində və qarşılıqlı maraqların irəliləməsində əməkdaşlığın vacibliyini qeyd edirlər. Bu məqsədlə mütəmadi olaraq toplantılar keçirən türkdilli ölkələr arasında Azərbaycan türk həmrəyliyinin davamlı müdafiəçisidir, bu görüşlərin təşkilində və keçirilməsində xüsusi rol oynayır.

Xatırladaq ki, 1992-ci ildə Türkiyənin Ankara şəhərində türkdilli dövlətlərin ilk sammiti keçirilib və bu sammit türk xalqları arasında gələcək əməkdaşlığın əsasını qoyub. Türkiyənin eksprezidenti Turqut Özalın ev sahibliyi etdiyi sammitdə Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Özbəkistan liderləri ortaq çağırış və imkanları müzakirə ediblər. Bu tarixi görüş üzv dövlətlər arasında siyasi, iqtisadi və mədəni əlaqələrin dərinləşdirilməsi öhdəliyi ilə türk həmrəyliyinin yeni dövrünün başlanğıcını qoydu.